

'De luxe om langs elkaar te leven is voorbij'

Het Beraad van Kerken, Moskeeën en Mandirs in Rotterdam-West

In de Rotterdamse deelgemeente Delfshaven zijn 21 religieuze instellingen lid van het Beraad van Kerken, Moskeeën en Mandirs in Rotterdam-West. Het Beraad is ongeveer tien jaar geleden door hen zelf opgericht. „Dat is het bijzondere”, zegt voorzitter Hans van Dolder. „Ergens anders zie je wel soortgelijke initiatieven, maar die zijn vaak opgezet door de overheid. Dit komt vanuit de instellingen zelf.” Het Beraad stimuleert de dialoog tussen de verschillende culturen in Rotterdam-West, die na 11 september en Pim Fortuyn steeds verder van elkaar verwijderd dreigen te raken.

JANTJEN VAN DER VET EN JUSTIN BEAUMONT

Hans van Dolder is dominee van de Hervormde Gemeente in Delfshaven en maakt al vijf jaar deel uit van het Beraad van Kerken, Moskeeën en Mandirs, inmiddels als voorzitter. „Om deel uit te maken van het Beraad, vinden we eigenlijk dat religieuze instellingen aan twee eisen moeten voldoen: ze moeten in de wijk gevestigd zijn en hun leden moeten zich ook in deze deelgemeente bevinden. Regionale organen tellen dus niet mee.” Het gebied waarin de deelnemende instellingen actief zijn, overlapt met de deelgemeente Delfshaven, een verzameling wijken in Rotterdam-West met bij elkaar 75.000 inwoners, van wie bijna driekwart allochtoon is. Het Beraad is ontstaan als reactie op problemen waar de instellingen gemeenschappelijk tegenaan liepen, zoals de overlast van jongeren in de buurt. Naast kerken, moskeeën en één mandir (hindoestaanse tempel) heeft het Beraad ook twee gastleden: de politie en de deelgemeente Delfshaven. Zij zijn uitgenodigd om mee te praten als ze dat willen.

Volgens Van Dolder is Rotterdam beslist niet gesecculariseerd. „Als je aan Turken, Marokkanen, Kaapverdianen of Ghanezen vraagt of zij gelovig zijn, dan beantwoordt een heel groot deel die vraag met 'ja'. Ook belijden ze hun geloof vaak actief. Het is, vooral in steden zoals Rotterdam, belangrijk dat religies met elkaar in gesprek blijven. De neiging is vaak dat alle organisaties naast elkaar opereren, niet met elkaar. De hoofddoelen van het Beraad zijn dan ook: interreligieuze ontmoeting, met het oog op kennis en respect, en onderlinge samenwerking, vanuit religieus perspectief, met het oog op het welzijn van de wijk.

„Wat het hele Beraad een gigantische oppepper heeft gegeven, is dat Rotterdam culturele hoofdstad was vorig jaar. Daarbij wilde men aandacht geven aan verschillende facetten van de stad. Voor het eerst werd er ook aandacht besteed aan de religieuze kant van de stad. We zijn daarop ingesprongen door onder andere 'ontmoeting met andermans parochie' te organiseren. Van daaruit zijn partnerschappen opgericht tussen telkens twee instellingen die deel uitmaken van het Beraad. Die werken dan veel samen en nodigen elkaar vaak uit voor activiteiten. De Hervormde Gemeente heeft bijvoorbeeld een partnerschap met de Turkse Ayasofya Moskee.

„We hebben hier recentelijk natuurlijk ook een spannende tijd gehad: 11 september, Pim Fortuyn, de discussie over het asielbeleid. Het is dan goed om een Beraad te hebben dat regelmatig bijeenkomt.”

Hoe ging dat bijvoorbeeld na 11 september?

„De toenmalige voorzitter heeft een open brief opgesteld. Alle leden van het Beraad konden zich daarin vinden en hebben die brief ondertekend. Het statement was dat we allemaal afstand namen van het geweld en dat we met respect met elkaar moeten omgaan op buurtniveau. De brief is al heel snel daarna gepubliceerd. Voor dit soort dingen is het mooi dat het platform er is. Het is een goed gebaar geweest. Je ziet verder daarna toch een verharding optreden.

„Na 11 september had je natuurlijk dat in Nederland wel iets van een dreiging gevoeld werd. Vooral in Rotterdam, dat

(Foto Jantien van der Vet)

werd gezien als aantrekkelijk doelwit. werden mensen gearresteerd. Men was bang dat islamitische scholen een school zouden vormen voor het extremisme. De houding tegenover moslims is heel erg veranderd: mensen zijn de Islam steeds vaker gaan associëren met geweld en extremisme. Sommige mensen hebben toch de indruk dat het eer te maken heeft met het ander en willen weten hoe dat zit. Veel mensen hebben die vragen en veel moslims ervaren die houding als bedreigend. De situatie is veel geladener geworden.

„Het jammere is dat na elf september heel veel menselijke contacten wat van hun onbevangenheid kwijt zijn geraakt. De moslimbuurman blijkt bang te zijn dat zijn autochtone Nederlandse buur-

man denkt dat hij de daden van Al Qaida goedkeurt, terwijl de autochtone buurman juist weer bang is dat zijn buurman denkt dat hij denkt dat zijn buurman met moslimterroristen sympathiseert. Met dat soort denken in kronkels maken mensen het elkaar ineens ontzettend ingewikkeld. Uit dat soort gesprekken blijkt dat we elkaar over dit soort dingen moeilijk vragen durven te stellen. Dan is het belangrijk dat je die mogelijkheid biedt.

„Het Beraad organiseert ook gespreksavonden. Eentje ging over beeldvorming. Juist die ontmoeting was heel vruchtbaar. Beelden in de media kunnen ontzettend stigmatiserend of stereotiep zijn. Dat was vooral te merken na 11 september, toen de Nederlands-

Hervormde Kerk en de Ayasofya Moskee een discussie tussen jongeren hebben opgezet. Dan merk je dat het gewoon kán, dat de ene jongere aan de andere vraagt: ‘Joh, hoe zit dat met die Bin Laden, steun jij die nou ook?’ En de reactie van de ander is dan: ‘Nee, natuurlijk niet. Ik had tot 11 september ook nog nooit van Bin Laden gehoord.’ Dan merk je hoe stigmatiserend die beelden kunnen zijn.”

Leefbaar Rotterdam is sinds 2002 de grootste politieke partij in de gemeenteraad en op nationaal niveau hebben we de opkomst van de LPF gezien. Die staan allebei ‘nieuwe politiek’ voor, waarbij men meer oor wil hebben voor wat er op de straat, bij de burgers, leeft. Een gevolg hiervan is het idee om in Rotterdam een allochtonenstop in te stellen. Wat vindt u van dit soort ontwikkelingen?

“Dat komt natuurlijk niet zomaar uit de lucht vallen. Er is heel veel ontevredenheid in sommige buurten. Dat gaat dan om geluidsoverlast, vuil op straat en autodiefstal of andere criminaliteit. Als er hier in Rotterdam veel allochtonen wonen, allicht zit er dan een aantal criminelen tussen. Als je bijvoorbeeld kijkt naar Spangen: dat is een wijk die volledig uit balans is door zijn bevolkingsopbouw. Maar dat heeft natuurlijk ook te maken met de woningvoorraad en met het feit dat mensen van dezelfde groep elkaar aantrekken. Het is geen eenvoudig oplosbaar probleem. Er zijn heel veel factoren die daarmee samenhangen. Je kunt die hele discussie over een allochtonenstop of spreiding wel voeren, maar uiteindelijk komt het er toch op neer dat je met elkaar moet samenleven. Dat levert heel taai, moeilijk beïnvloedbaar beleid op.

„Wat je ook ziet bij de nieuwe politiek is dat de burgemeester en de wethouders hun lot verbonden hebben aan het oplossen van problemen. Dat resulteert in stoppen met gedogen en repressiever optreden. Ik ben bang dat dat een verplaatsing van de problemen oplevert. Je ziet dat nu al na het verbod op drugsverkoop door de ‘huisdealer’ van de Pauluskerk, waardoor mensen in het centrum ineens meer overlast hebben van junks. Het huidige kabinet heeft die houding natuurlijk ook en legt zo wel heel veel verantwoordelijkheid bij de burgers zelf. Minder gaan gedogen vind ik op zich goed, maar dit is wel erg verdoorgesloten. Het is goed om een

combinatie te hebben, waarbij ook veel aandacht is voor preventief werken. Echte probleemgevallen mag je best hard aanpakken, maar je moet niet alleen maar die harde aanpak gebruiken. Ik hoop dat het in de toekomst allemaal wat evenwichtiger wordt aangepakt.

„Het kabinet heeft nu de houding: voor echte fouten hebben we de wetgeving, maar de mentaliteitsverandering ligt bij de mensen zelf. Dat kun je best stellen, maar zoiets gebeurt natuurlijk niet vanzelf. Kerken en moskeeën hebben daar maar een beperkte invloed op, mede door de secularisatie. Als je bij elkaar aan tafel gaat zitten, geef je wel een goed signaal naar buiten af.”

Recentelijk is er een rapport van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek van de Gemeente Rotterdam uitgekomen over de maatschappelijke rol van Rotterdamse moskeeën. Wat vindt u daarvan?

“De deelgemeente heeft laten onderzoeken hoe het zit met de maatschappelijke betrokkenheid van moskeeën. Termen die je veel in dat rapport terug ziet komen zijn ‘zelforganisatie’ en ‘integratie’. Moskeeën zijn juist heel belangrijk vanuit die visie op integratie. Ze richten zich natuurlijk heel erg sterk op allochtonen. Veel moskeeën hebben al een belangrijke maatschappelijke taak, andere wat minder, maar willen die in de toekomst wel gaan ontwikkelen. De zelforganisatie is heel groot, de diensten die zij verlenen, bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding, worden voor een heel belangrijk deel gerund door vrijwilligers.

„In het Beraad hebben we het rapport ook besproken met een van de auteurs, de heer Canatan. Stel je voor dat je een dergelijk onderzoek ook bij kerken zou doen, dan zouden er voor een groot deel dezelfde conclusies uit komen. Verschillen zijn er ook: kerken verlenen hun maatschappelijke diensten ook aan niet-leden, denk bijvoorbeeld aan de Pauluskerk, terwijl moskeeën zich met hun maatschappelijke functie vaak alleen op leden richten. Maar je ziet wel dat ook hun ideaal voor de toekomst is om klaar te staan voor iedereen.

„Een ander duidelijk verschil is dat de westerse scheiding tussen staat en kerk vanuit het islamitische geloof veel minder logisch is dan vanuit het christelijke geloof. Concreet zie je dat terug bij subsidies die religieuze instellingen ont-

vangen voor hun maatschappelijke activiteiten, zoals kinderopvang. Die kunnen ze van de gemeente krijgen, mits de activiteit ondergebracht is in een aparte stichting en dus losgekoppeld is van de kerk. Bij de Islam ligt die scheiding veel minder voor de hand. De verhouding tussen religie en politiek ligt in islamitische landen ook heel anders. Moskeeën moeten vaak echt in die andere, westerse, houding over kerk en staat leren denken.”

Hoe zijn jullie contacten met de overheid? Worden jullie ook als intermediair gezien?

“Dat is maar de vraag. Sowieso is ons voornaamste contact met de deelgemeente Delfshaven. Met de Coolsingel hebben we minder directe lijnen. Als voorzitter heb ik wel gesprekken met de deelgemeentewethouder, maar er zijn weinig formele connecties. Als de overheid wil aanschuiven bij een gesprek van het Beraad, juichen we dat natuurlijk toe. We vinden het wel heel belangrijk dat we goede contacten hebben met de politie. Die heeft zelf ook het signaal gegeven dat ze het belangrijk vindt een goede band te hebben met moskeeën en kerken in de buurt. Het gaat de politie hier dus niet alleen maar om wat brandhaarden te blussen en dan weer weg te gaan, maar echt om inzicht te krijgen in het maatschappelijke proces in de buurt.

“Ik vind dat het maatschappelijk middenveld moet zorgen voor een ontmoeting, een gesprek tussen mensen. En het heeft ook te maken met het publieke domein. Ik heb eens iets van een socioloog gelezen die het over de macro-, micro- en mesostructuur van de samenleving had. Tegenwoordig zijn de macro- en microstructuur er wel, maar de mesostructuur is zwak. De samenleving lijdt daaronder. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de multiculturele samenleving, dan ontbreekt het niet aan gemeenschapszin, maar alleen in eigen kring. Jammer genoeg zie je weinig interreligieuze vriendschappen. “Het belang van maatschappelijk betrokken instellingen is groot voor de maatschappij. Nu zijn er op dat gebied ook meer kansen voor religieuze instellingen. Twintig jaar geleden was het welzijnswerk een heel gesloten circuit. Het postmodernisme heeft dat gelukkig opengebrouwen. Objectiviteit wordt niet meer gezien als hoogste goed. We zijn als kerken misschien niet objectief,

maar we worden tegenwoordig ook niet meer gezien als verwaarloosbaar.

“Waar het Beraad nog meer aandacht aan moet besteden, zijn debatten over het welzijn van de bewoners in het gebied. Daar zijn we nu nog te weinig aan toegekomen. We denken dan bijvoorbeeld aan voorlichting van politie aan ouders via de structuur van het Beraad. Het is niet alleen maar een succesverhaal. Het is moeilijk om iedereen erbij te krijgen. Sommige leden zijn wat passiever en vooral met hun eigen dingen bezig. Het effect van Rotterdam als culturele hoofdstad zakt een beetje weg. Je moet aan de contacten blijven werken. Gelukkig hebben we ook veel mensen die zich daarvoor inzetten.

“In de lente organiseert de Nederlands-Hervormde Gemeente in Delfshaven een symposium. We hebben al twaalf en een half jaar een inloophuis. Dat heeft zeven dagen per week open deur voor iedereen. Je kunt er koffie drinken, er is een wereldwinkel, we organiseren er veel voor jongeren en je kunt daar ook warme maaltijden eten. Het symposium valt samen met het jubileum van het inloophuis en heet ‘Geloof in welzijnswerk’. De discussie draait dan om de vraag: in hoeverre speelt je religie mee als je welzijnswerk of diaconaat verricht? Hoe sta je als kerk ten opzichte van seculier welzijnswerk? Dat positioneert zich vaak als neutraal, terwijl dat niet altijd het geval is. Vanuit het inloophuis hopen we steeds meer samen te werken met andere partners in de wijk. In Delfshaven heb je veel van dit soort interactie, op allerlei aspecten. Je hebt in de maatschappij van tegenwoordig niet meer de luxe om langs elkaar te leven.”

Redactie AGORA

Literatuurselectie

Canatan, K, C. Oudijk, & A. Ljamai (2003).

De maatschappelijke rol van de Rotterdamse moskeeën. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek.